

PIETARIN PYHÄN MARIAN KIRKKO SAI UUDET URUT

5.12.2010

Olin viime itsenäisyyspäivän aikoina Pietarissa. Sain osallistua myös Pietarin suomalaisen Pyhän Marian kirkon urkujen vihkimistilaisuuteen 5.12. 2010. Vihkimistilaisuus viritti minussa monenlaisia tunteita. Seuraavassa tunnelmiani tapahtumasta ja siihen liittyvistä taustoista.

Isoisäni perhe ja kirkko

Pietarin Pyhän Marian kirkko on ollut aina minulle tärkeä sen vuoksi, että isoisäni ja –äitini perheineen ovat asuneet Pietarissa 1800-luvulla ja kirkko liittyi monella tavalla heidän elämäänsä. Isoisäni Petter Adolf Silventoinen karkasi Kerimäeltä voikuorman mukana Pietariin 12-vuotiaana v. 1865 onneaan etsimään. Silloin oli Suomessa huonoja vuosia ja Pietari edusti siihen aikaan samalla tavalla parempaa maailmaa, kuten Ruotsi meille 1970-luvulla. Siellä oli paljon suomalaisia monissa ammateissa, mm. nuohoojina, rautatieläisinä, ja käsityöläisinä, hopea – ja kultaseppinä. Pietari oli silloin Turun jälkeen toiseksi suurin suomenkielinen kaupunki, sillä siellä asui n 20 000 suomalaista. Keskeinen paikka oli Pyhän Marian kirkko Nevski Prospektin sivukadulla Suurella tallikadulla (Ulitsa Bolshaja Konjushennaja 8) . Siellä suomalaiset tapasivat toisiaan kirkonmenoissa ja varsinkin niiden jälkeen jatkoivat seurustelua kirkon edustalla. Pekka kokeili muutamia ammatteja, mutta sitten hän pääsi hopeaseppämestari Lajusen vesrtaaseen oppipojaksi. Hän jatkoi kisälliksi ja sai hopeaseppämestarin paperit. Vuonna 1883 huhtikuun lopulla Venäjän ajanlaskun mukaan Pekka solmi avioliiton Ähtäristä kotoisin olevan Hanna Häggsonin kanssa, joka toimi suomalaisen amiraali von Schantzin lesken kamarineitona Pietarissa.

Perhe asettui asumaan Lotsmanskin kadulle Kolomnan kaupunginosaan. Pekka oli ostanut itselleen Lajusen liikkeen ja hänellä oli v. 1916, jolloin hän luopui terveydellisistä syistä liikkeen pidosta, 70 työntekijää. Aikamoinen self-made man. Hänellä ei ollut muiden suomalaisten hopea- ja kultaseppien tapaan omaa myymälää, vaan hopeatyöpaja tai –tehdas. Pekka käveli joka päivä Gostinnij Dvoriin myymään verstaassa valmistettuja hopeaesineitä. Myös Pietarin kultakaduilla Golohavalla ja Bolshaja Morskajalla kysyttiin Pekan tuotteita.

Perheeseen syntyi viisi lasta: Alma (Ammi), Emilia (Emmi), Olga (Oili), isäni Eino ja Saimi. Kaikki muut paitsi Saimi syntyivät Pietarista. Perhe muutti Sadovaja-kadun Fontanka-kanavan kulmauksessa sijaitsevaan taloon. Lähes joka kerta käyn katsomassa tuota taloa. Sen ensimmäisessä kerroksessa ovat vieläkin tallella isoisän verstaan kalterit ikkunoissa.

Olen käynyt 1990-luvun lopulla Pietarin kaupungin arkistoista katsomassa säilyneitä vanhoja kirkonkirjoja. Niissä oli saksankielellä merkitty kahden vanhimman lapsen syntymät. Isoisä oli ensin merkitty Silbergesell ja sitten Silbermeister. Oli tosi hienoa saada nähdä näitä kirkonkirjoja. Isäni Einon syntymätodistusta en löytänyt, sillä sain tietää silloisesta Inkerin kirkosta eli Pyhän Marian kirkosta, että myöhemmät kirkonkirjat on siirretty Kolpinoon. Olen ollut neljänä kesän Pietarissa kielikurssilla ja olen silloin istunut oppituntien jälkeen arkistoissa katsomassa vanhoja kirkonkirjoja ja vanhoja suomalaisten Neva-lehtiä. Sieltä on löytynyt myös Pekan liikkeen ilmoituksia. Oli todella mielenkiintoista lukea suomalaisten elämästä silloisessa Pietarissa. Pietarin suomalaiset mm. lahjoittivat rahaa Suomeen. Surkeuttakin tietysti oli, paljonkin. Yhdessä jutussa, joka jäi mieleeni, kerrottiin, että Marian kirkon oven väliin oli jätetty pieni tuntematon vauva.

Diakoniatyölle oli suuri tarve isossa kaupungissa. Suomalaiseen seurakuntaan perustettiin vuonna 1856 Rouvasväen yhdistys ja vuonna 1885 Pietarin Suomalainen Naisyhdistys mm. auttamaan orpoja tyttöjä ja poikia.

Suomalainen kirkko oli silloin, kuten nytkin suomalaisten tapaamispaikka. Pekka pyydettiin Pyhän Marian seurakunnan kirkkovaltuustoon varajäseneksi, jossa virassa hän oli asti, kunnes muutti pois Pietarista silloisen Lappeen, nykyisin Lappenrannan Skinnarilaan. Sen Pekka oli ostanut vanhuuden turvakseen v. 1894. Hanna oli myös aktiivinen seurakunnassa. Terveydellisistä syistä Pekka myi liikkeensä sisarensa pojalle Heikki Kaksoselle v. 1916 ja muutti pois Pietarista Lappeen Skinnarilaan.

Pekka halusi kouluttaa lapsensa. Kaikki lapset olivat musikaalisia. Ammi, Oili ja Saimi lauloivat, isäni Eino soitti viulua ja Emmi pianoa, Lapset kävivät koulua Pietarissa, ensin Kolomnan suomenkielistä koulua ja ylempää kirkkokoulua Suurella Tallikadulla Sen jälkeen lapset, paitsi Saimi ja Emmi siirtyivät Helsinkiin Lucina Hagmanin Uuteen yhteiskouluun. Saimi kävi Suurelle Tallikadulle kirkkokartanon tiloihin perustettua Pietarin Suomalaista yhteiskoulua. Nyt samalle kadulle, käsittääkseni samoihin tiloihin on siirtynyt Pietarin suomalainen koulu ja Pietarin Musiikki-instituutti. Emmi, toiseksi vanhin sisar kävi saksalaista alkeiskoulua St.Petri Schulea ja sitten arvostettua sisäoppilaitosta Subbotinan pensionia.

Lapsista Ammi ja Oili antautuivat musiikkialalle ja esiintyivät laulajattarina, Toivo Kuula tuli Alman elämään Helsingin musiikkiopistossa ja heidän tarinansahan on tunnettu mm. vuosisadan suurena rakkaustarinana. Alma ja Toivo pitivät konsertteja Pietarissa. Olen niitäkin ilmoituksia nähnyt Neva-lehdessä.

Toivo Kuula sävelsi suosituksen, kauniin häämarssinsa Emmi ja Yrjö Putkisen häihin. Omistuskirjoitus on merkitty nuottiin. Häämarssi esitettiin ensimmäisen kerran Pyhän Marian kirkossa 6.5.1908. Häämarssia ei soittanut Toivo Kuula, vaan silloinen tunnettu urkuri, kuoronjohtaja ja säveltäjä Mooses Putro (1848-1919). Toivo Kuula seisoi parvekkeella ja katsoi sieltä tiukasti alas kirkkosaliin.

Hääjuhlat vietettiin Terehovin palatsissa, sen peilisalissa ja talvipuutarhassa. Sinne morsiuspari saapui troikan vetämällä avovaunuilla. En ole vielä löytänyt tätä palatsia Pietarista. Mikähän sen oikea nimi onkaan? Onkohan se Taurian palatsi? Juhlat jatkuivat iloisesti ja illan pidentessä Pekka ja Hanna vaivihkaa poistuivat, mutta kellon lyödessä kaksitoista ja päivän vaihtuessa seuraavaksi päiväksi Pekka ja Hanna ilmestyivät saliin kisällien kantamissa kultatuoleissa. Oli alkanut heidän hopeahääpäivänsä. Putron kvartetti lauloi serenadin. Hää- ja hopeahääjuhla jatkui pitkälle aamun tunteihin. Pian keskiyön jälkeen morsiuspari ja hopeahääpari poistuivat ja juhla-äänen pyynnöstä Toivo Kuula soitti flygelillä häämarssinsa hyvän yön toivotuksena hiljaa ja tunteikkaasti. Ammi istahti Toivon viereen ja täydensi diskanttiakordeilla tämän soittoa. Näin kertoo serkkuni Pentti Siltanen kirjassaan.

Kaikki nämä asiat ja muut serkkuni Pentin kirjoittamat jutut isovanhempien perheen elosta Pietarissa oli mielessä mennessäni kirkkoon ja istuessani urkujen vihkimistilaisuudessa.

Urkujen vihkimistilaisuus 5.12.2010

Olen käynyt Pyhän Marian kirkossa monta kertaa 1900-luvulla, melkein joka kerta käydessäni Pietarissa, jo silloin, kun se toimi kirkkona ahtaissa tiloissa huonekalukaupan jälkeen. Viimeksi olin Suomen itsenäisyyspäivän jumalanpalveluksessa 6.12. 2008. Nyt Suuri Tallikatu oli avattu katutöitä

varten. Kesäisin olen kävellyt kadulla ja istuskellut penkeillä ja miettinyt, miltä suomalaisten katu on näyttänyt 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa.

Urkujen vihkimistilaisuudessa kirkko oli täynnä ja siellä oli tuttuja kasvoja Suomesta ja Pietarista, mm. entinen maaherra, ministeri Kalevi Kivistö; Lapuan entinen piispa Jorma Laulaja; Pyhän Marian seurakunnan vt. kirkkoherra, rovasti Kosti Laitinen (Lappeenrannan lyseon oppilaita, venäjän lukija, maineikkaan Ana Wolkoffin oppilas); rovasti Sirkka Kuula ja puolisonsa musiikin tohtori, dm dc Pentti Kuula, heidän tyttärensä Kaisa Kuula -Bullat, Pietarin musiikki-instituutin perustaja ja johtaja ja ystäväni Anna Krutikova, entinen Suomi-Venäjä-Seuran edustaja ja nykyinen Nordenin edustaja Pietarissa.

Pyhän Marian kirkon tilaisuus alkoi juhlakulkueella. Urkujen käyttöönottopuheen piti Inkerin kirkon piispa Aarre Kuukauppi. Jumalanpalveluksessa saarnasi Lapuan emerituspiispa Jorma Laulaja. Tilaisuus pidettiin venäjäksi ja suomeksi. Vuorolaulujen sävelet papin ja seurakuntalaisten välillä poikkeavat meidän sävelmistämme. Mm. [Tuulikki Vilhusen jutussa](#) urkujen vihkimistilaisuudesta kerrotaan, että Putro on säveltänyt oman liturgian tälle kirkolle. Sitä käytettiin myös tässä tilaisuudessa.

Virret laulettiin suomeksi ja venäjäksi. Minun oli vähän vaikea sovittaa venäläisiä sanoja tuttuihin sävelmiin. Tietysti tunnelmoin ja kuvittelin Silventoisen perhettä kirkossa ja mietin, minkälaiselta kirkko oli näyttänyt Emmin ja Yrjön häissä Mooses Putron toimiessa urkurina.

Kanttori-urkurina ja kuoronjohtajana toimii tänä päivänä hyvin suomea puhuva Marina Väisä. Oli upeaa kuunnella ensimmäiset urkujen sävelet 80 vuoden tauon jälkeen. Väisä johti myös puhtaasti laulavaa suurta kirkkokuoroa.

Urut ovat 27-äänikertaiset myöhäisbarokkia ja varhaisromantiikan aikakausia edustava soitin, jonka esikuvana on 1700-luvun alussa vaikuttaneen urkurakentaja Gottfried Silbermannin myöhäistuotanto ja keskieurooppalainen soitinperinne. Ne on rakentanut Urkurakentamo Martti Porthan Oy.

Paikalla olivat myös professorit Olli Porthan ja Kari Jussila. Ollit Porthan totesi, että urut ovat ainoalaatuiset, ensimmäiset tämän tyyppiset urut Venäjällä ja myös eurooppalaisittain katsottuna arvokkaat. Ne ovat ainoat kirkkoon sijoitetut täysimittaiset konserttiurut Pietarissa. Vastaavanlaiset ovat Kotkassa ja Porissa pienempi versio.

Nyt vihityt urut sopivat hyvin Bachin soittamiseen. Niitä tullaan käyttämään sekä suomalaisten ja venäläisten urkurien koulutukseen, sillä Sibelius-Akatemiolla, Pietarin konservatoriolla ja Pietarin yliopistolla on yhteistyötä kirkkomusiikkikoulutuksessa. Urut tarjoavat myös uudenlaiset edellytykset Inkerin kirkkomusiikin koulutuksessa

Olli Porthan ja Kari Jussila, joilla oli samana iltana urkukonsertti urkutaiteteilija Kati Hämäläisen ja Marina Väisän kirkossa, olivat erittäin iloisia uusista ruista, puhumattakaan Väisästä, joka saa nauttia joka päiväisessä työssään urkujen kauniista soinnista. Urkujen rakentamisen yhteydessä parannettiin myös kirkon akustiikkaa.

Kirkon Ulkomaanavun toteuttaman hankkeen kustannukset olivat 575 000 euroa. Keräys tuotti 589 000 euroa. Opetusministeriö tuki hanketta 50 000 eurolla. Lahjoitukset tulivat pääasiassa seurakunnilta, mutta yrityksiltä, yhteisöiltä ja yksityisiltä. Ylijäämä n. 12 000 euroa lahjoitetaan Pyhän Marian seurakunnan musiikkitoiminnan edistämiseksi.

Pyhän Marian kirkossa on ollut aikaisemmin kahdet urut. Tarttolaisen C.G. Thalin rakentamat 15-äänikertaiset urut vuodelta 1805, jolloin kirkko valmistui. Vuonna 1876 saatiin uudet urut. Ne olivat Wilhelm Sauerin rakentama 36-äänikertainen soitin. Neuvostoviranomaiset takavarikoivat v. 1938 kirkon muuhun käyttöön, mm yhteisasuntolaksi, luontoyhdistyksen taloksi ja huonekalukaupaksi eikä urkujen kohtalosta ole tietoa.

Kirkko palautettiin uudelleen perustetulle Pyhän Marian seurakunnalle 1990-luvun alussa. Kävin silloin aina Pietarin matkoillani siellä. Kirkon ovet olivat auki ja sinne pääsi vapaasti, sillä inkeriläiset naiset valvoivat kirkkoa. Kirkkosaliin oli ehdettu kolme kerrosta. Se oli surkean näköinen, mutta jumalanpalveluksissa oli aina väkeä. Peruskorjaus tehtiin vuosina 1999-2002 suomalaisten seurakuntien ja muiden tuella. Hankkeen toteutuksesta vastasi Kirkon Ulkomaanapu ja siellä päävastuu oli projektipäällikkö Aarno Laitisella. Palumatalla Pietarista Helsinkiin hän totesi olleensa helpottunut ja onnellinen saatuaan työn päätökseen.

Alttaritaulu ei ole alkuperäinen, vaan se on jossakin säilössä. Olen lukenut jostakin, että se on Louis Sparren maalaama. Kristuksen taivaaseen astumista kuvaava alttaritaulu on mahdollisesti jossakin Eremitaasin varastossa. Tarkkaa kuvaa vanhasta alttaritaulusta ei ole, mikä vaikeuttaa alttaritaulun tunnistamista. On vain arvailuja siitä, minkälainen se olisi ollut. Toivottavasti joltakin löytyisi kuva vanhasta kirkosta sekä sen alttaritaulusta ja saataisiin vielä vanha alttaritaulu takaisin. Nykyinen alttaritaulu on pietarilaisen taiteilijan ja seurakunnan jäsenen Albert Stepanovin maalaamaa.

Jumalanpalveluksen jälkeen olivat ensin viralliset tervehdykset ja sitten oli mahdollisuus muillakin esittää tervehdyksiä. En pitänyt mitään puhetta, jota olen syvästi katunut. Voin olla väärässä, mutta luulisin, että olen ollut todennäköisesti ainoa 1800-luvun Pietarin suomalaisten jälkeläinen tilaisuudessa. Olisin kertonut iloni ja tyytyväisyyteni siihen, että kirkko on nyt saatu kuntoon. Se on nostalginen paikka monille ennen Pietarissa asuneiden suomalaisten jälkeläisille. Se on suomalaiselle turistille tänä päivänä hyvä kiintopiste ja levähdyspaikka. Kirkon ovet ovat aina olleet avoimia, joten kirkkoon on ollut aina helppo mennä.

Lähempiä tietoja

Siltanen, Pentti: Hopeaa ja säveliä, Pietarinsuomalaisen perheen kronikka, Otava 1999.

Todistuksena toivosta, Pietarin suomalainen Pyhän Marian kirkko, Kirkon ulkomaanavun julkaisuja 200

Leena Eerola